

Ketenakkoord Fosfaatkringloop

Ondergetekenden:

1. LTO-Nederland
2. Royal COSUN
3. Unie van Waterschappen
4. VEWIN & Reststoffenunie
5. Twence Afval en Energie BV
6. van Gansewinkel
7. VION Ingredients
8. NV Slibverwerking Noord-Brabant
9. HVC
10. Thermphos International BV
11. ICL Fertilizers Europe
12. Wageningen UR (University & Research centre)
13. Deltares
14. Nutriënten Management Instituut (NMI)
15. Staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu, mede namens Minister en Staatssecretaris van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie
16. Biorenewables Business Platform
17. InnovatieNetwerk
18. WASTE
19. Aqua for All
20. Nutrient Platform

hierna tezamen ook genoemd: Partijen

hebben gezamenlijk de ambitie om binnen twee jaar een duurzame markt te creëren waarin zoveel mogelijk her te gebruiken fosfaatstromen op een milieuverantwoorde wijze in de kringloop worden teruggebracht en waarbij het secundaire (gerecyclede) fosfaat - zo lang er sprake is van een overschot op de Nederlandse markt - zoveel mogelijk wordt geëxporteerd om elders een bijdrage te leveren aan bodemverbetering en voedselproductie. Daarmee wordt invulling gegeven aan de creatie van een grondstoffenrotonde.

Dit ketenakkoord kan tevens gezien worden als verbinding tussen diverse Green Deals die op 3 oktober 2011 zijn of later worden gesloten en als voeding voor de innovatiecontracten van de relevante topsectoren. Ook andere partijen zijn van harte welkom om zich aan te sluiten bij dit initiatief om tot een duurzame markt voor secundaire fosfaatgrondstoffen te komen.

In deze overeenkomst focussen partijen zich op de fosfaatstromen. Duurzame omgang met andere nutriënten (stikstof en kalium) is eveneens belangrijk, maar deze vormen niet het vertrekpunt voor het creëren van deze markt. Dat neemt niet weg dat Partijen voortdurend zoeken naar de meest duurzame omgang met alle nutriënten.

Achtergrond

We hebben in Nederland een overschot aan nutriënten. We importeren nutriënten in de vorm van o.a. voedsel, veevoer en ertsen, en gebruiken – mede door stringente Europese richtlijnen en voortschrijdende technologie – steeds minder nutriënten in de agrarische sector. Dit overschot zal naar verwachting de komende jaren nog fors toenemen. Deze nutriënten kosten de Nederlandse samenleving geld (milieukosten van afval-, rioolwater- en oppervlaktewaterzuivering, mestafzet en

verwerkingskosten). Dit, terwijl elders in de wereld de behoefte aan nutriënten (meststoffen en bodemverbeteraars) groeit door de toenemende wereldbevolking, de groei van opkomende economieën en de afnemende bodemkwaliteit. Doordat slechts enkele landen in de wereld grote reserves hebben aan fosfaaterts (m.n. Marokko/Westelijke Sahara en China) en de behoefte wereldwijd stijgt, kan als gevolg van geopolitieke ontwikkelingen de leveringszekerheid van fosfaat afnemen. Hiermee komt de voedselzekerheid van landen en regio's die niet over deze voorraden beschikken - zoals Europa - in het geding. Veel landen hebben nu al te maken met relatief hoge prijzen van meststoffen/fosfaat. De voorraden nemen bovendien al in kwaliteit af (meer verontreiniging, meer benodigde energie) en kunnen op termijn uitgeput raken, zeker gezien de snelheid waarmee er momenteel gebruik van wordt gemaakt voor met name de productie van kunstmest, maar ook voor andere toepassingen in de sectoren Agro & Food en Chemie. De noodzaak om zorgvuldig met fosfaat om te gaan, wordt tevens onderstreept door het feit dat fosfaat een essentiële bouwsteen is voor al het groeiend leven op aarde en er geen alternatieven zijn die - ingeval fosfaat opdraakt - de functie ervan kunnen overnemen.

Doel

Door specifieke reststromen in de Nederlandse economie te benutten als fosfaatbron, kunnen kwalitatief goede exporteerbare producten geproduceerd worden waardoor een duurzame markt ontstaat. Zo kan Nederland groene secundaire reststromen/grondstoffen concentreren, opschalen, verwaarden en exporteren die nu in Nederland niet of minder nuttig worden (her)gebruikt. De opzet van het ketenakkoord is breed en behelst verschillende fosfaat reststromen vanuit de voedingsmiddelenindustrie, huishoudens (GFT), veehouderij (mest), de watersector (riool- en waterzuivering) naar de verwerkende industrie en kent een verbinding naar kennisinstellingen en maatschappelijke organisaties, juist om de potentie van een grote en innovatieve (export)markt (schaalvoordelen, efficiënte verwerkingstechnieken) en breed draagvlak te kunnen benutten.

Een dergelijke markt kan alleen tot stand komen als Partijen elkaar vertrouwen, de Partijen zich committeren aan eigen ambities en concrete bijdragen aan het gemeenschappelijke doel en als zij onderling heldere afspraken maken over wat zij voor de komende twee jaar voor elkaar gaan doen. Het ontstaan van deze duurzame markt is niet alleen een kwestie van de juiste technologie, maar ook van investeringen in de noodzakelijke procesindustrie, de vorming van nieuwe ketens, een uitgekende mix van marktinterventies door de overheid en geleidelijke groei en verbetering van de markt door het toepassen van opgedane kennis en ervaring. Innovatieve bedrijven kunnen de markt creëren als zij hierin worden ondersteund door de juiste kennis en technologie (kennisinstellingen) en de juiste randvoorwaarden in wet- en regelgeving (overheid). Daarom kan deze markt alleen ontstaan door een gezamenlijke inspanning van bedrijfsleven, kennisinstellingen en de overheid (de gouden driehoek) en NGO's, platforms en buitenlandse partijen. In feite is sprake van een systeeminnovatie, een ingrijpend veranderingsproces met vele actoren, afhankelijkheden en belangen, maar met een gemeenschappelijk doel en de wil om dat doel te bereiken.

Partijen verklaren zich gezamenlijk in te zetten om de fosfaatkringloop te sluiten en daartoe binnen twee jaar een duurzame markt te creëren met nuttige toepassing van secundaire fosfaatgrondstoffen.

Met de in dit ketenakkoord afgesproken procesafspraken wordt een eerste invulling gegeven aan het in de grondstoffennotitie van het kabinet aangekondigde plan van aanpak fosfaat (Tweede Kamer, kamerstukken 2010-2011, 32 852, nr. 1 van 15 juli 2011).

Partijen maken de volgende procesafspraken

1. Binnen twee maanden organiseren de ministeries van I&M en EL&I in samenwerking met het Nutriënt Platform een bijeenkomst ter nadere uitwerking van dit akkoord en ter versnelling van het tot stand komen van de duurzame markt voor secundaire fosfaatgrondstoffen. Doel is scherpere te krijgen in de zaken die geregeld moeten worden, de dilemma's waarmee Partijen worden geconfronteerd. Afspraken worden gemaakt over een gedetailleerdere uitwerking van

het verdere proces. Tevens wordt bezien hoe capaciteit kan worden vrijgemaakt om voldoende snelheid in het proces te houden.

2. Binnen een half jaar stelt het Nutrient Platform samen met Partijen een eerste "informatiedocument" samen waarin alle basisgegevens zijn opgenomen die van belang zijn voor het creëren van een duurzame markt voor fosfaat en door alle Partijen worden onderschreven. Het informatiedocument maakt inzichtelijk wat de kwantiteiten en kwaliteiten zijn van huidige stromen en zo mogelijk de te verwachten impact van diverse investeringen die Partijen plegen.
3. De platforms rond nutriënten, duurzame energie en biobased economy (w.o. Nutrient Platform en Platform Biorenewables) bundelen hun krachten om alle relevante partijen te betrekken die kunnen bijdragen aan een efficiënte en duurzame markt van secundaire fosfaatgrondstoffen.
4. Partijen zoeken elkaar op om synergie te bereiken in hun activiteiten en investeringen, zoals LTO en de Unie van Waterschappen een verkenning starten om te bezien of er synergievoordelen zijn te behalen bij een gezamenlijke terugwinning van fosfaat.
5. Partijen dragen actief bij aan het doorlichtingtraject van de relevante wet- en regelgeving door zo concreet mogelijk de knelpunten inzichtelijk te maken en met de ministeries van I&M en EL&I mee te denken zodat gezamenlijke en breed gedragen oplossingen zo mogelijk medio 2012 aan de Tweede Kamer kunnen worden gepresenteerd.
6. De voortgang van de uitvoering van het ketenakkoord vormt twee maal per jaar het centrale onderwerp tijdens de voor- en najaarsbijeenkomsten van het Nutrient Platform.
7. De Partijen hebben de gezamenlijke ambitie om in het najaar van 2012 een Europese Conferentie te organiseren waarbij de verbinding wordt gemaakt met andere landen, bedrijven, NGO's en kennisinstellingen binnen en buiten Europa.
8. In het najaar van 2013 worden de resultaten van dit ketenakkoord op de volgende Innovatie-Estafette gepresenteerd. Partijen zetten zich ervoor in om op dat moment een internationale documentaire te lanceren waarin de kennis en kunde en unieke samenwerking tussen Partijen in Nederland wordt geschetst en waarmee bijgedragen wordt aan meer internationale awareness voor de oplossing van de mondiale fosfaatproblematiek.

Getekend op 4 oktober 2011:

	Organisatie	Naam	Handtekening
	LTO Nederland	ir. A.J.M. (Noud) Jansen	
	Royal Cosun	dr. Ir. A.M.M. (Ad) de Laat	
	Unie van Waterschappen	mr. drs. P.C.G. (Peter) Glas	
	VEWIN mede namens Reststoffenunie	drs. Th.J.J. (Theo) Schmitz	
	Twence Afval en Energie BV	drs. P.F. (Peter) de Noord	
	Van Gansewinkel	A. (Toon) Beeks	
	VION Ingredients	Ir. D. (Dirk) Kloosterboer	

	NV Slibverwerking Noord-Brabant	ir. M.M. (Marcel) Lefferts	
	HVC	Ir. A.R. (Albrecht) Bresters	
	Thermphos International BV	Ir. R. (Rob) de Ruiter	
	ICL Fertilizers Europe	C.P. (Cees) Langeveld	
	Wageningen UR (University & Research centre)	Prof. Dr. M.J. (Martin) Kropff	
	Deltares	ir. A.J. (Harry) Baayen	
	Nutriënten Management Instituut (NMI)	Dr. D. (Daan) Kuiper	
	Staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu mede namens de Minister en Staatssecretaris van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie	J.J. (Joop) Atsma	
	Biorenewables Business Platform	Ir. A.J. (Ton) Runneboom	
	InnovatieNetwerk	Dr. G. (Ger) Vos	
	WASTE	Ir. S. M. (Stan) Maessen	
	Aqua for All	H. (Hester) Foppen	
	Nutrient Platform	Ir. L.G. (Lennart) Silvis	

Ambities en doelen van Partijen

In het hiernavolgende beschrijven Partijen wat hun lange termijn ambities zijn, wat zij de komende twee jaar kunnen bijdragen aan het sluiten van de fosfaatkringloop en wat zij van andere partijen verwachten, zodanig dat alle Partijen met vertrouwen kunnen investeren in de creatie van een duurzame, grote (export)markt voor secundaire fosfaatgrondstoffen. Partijen committeren zich met dit ketenakkoord wel aan hun eigen ambities, doelen en verwachtingen ten opzichte van andere

partijen, maar behoeven zich niet te committeren aan de uitspraken van anderen, wat niet wegneemt dat deze verwachtingen serieus in het proces worden meegenomen.

AANBIEDERS RESTSTROMEN

LTO Nederland

- Ambities (LT):
De Land- en Tuinbouworganisatie Nederland werkt aan duurzame oplossingen met als doelstelling dat het mestoverschot in 2015 is weggewerkt. Er wordt via meerdere sporen actie ondernomen om het verwachte fosfaatoverschot van 50 miljoen kg fosfaat weg te werken. Naast maatregelen om de excretie van fosfaat te verlagen via het voerspoor en de binnenlandse afzet via mest op maat producten te optimaliseren, speelt het buiten de Nederlandse landbouw plaatsen van fosfaat een belangrijke factor bij het creëren van een nieuw evenwicht. LTO heeft de ambitie geformuleerd dat de veehouders in Nederland in 2015 alleen nog mineralen van dierlijke oorsprong toepassen.¹
- Doelen (2 jaar):
Boeren en ketenpartijen investeren in enkele tientallen regionale mestverwerkinginstallaties om kunstmestvervangers te produceren (basis N en K verwaarding). Hiermee wordt de binnenlandse afzetmarkt beter bediend. Daarnaast wordt geïnvesteerd in enkele bovenregionale opwerkingsfabrieken (basis fosfaat verwaarding), die de meststoffen opwerken tot nuttige producten² onder meer geschikt om geëxporteerd te worden. De mestverwerkinginstallaties en opwerkingsfabrieken zijn uiterlijk in 2018 operationeel. Als voorbeeld geldt dat agrarische ondernemers en ketenpartijen in Oost-Nederland een integrale mestverwerkingketen opzetten met het oogmerk om aldaar in 2015 één miljoen ton mest te verwerken tot hoogwaardige producten.
- Verwachtingen richting andere partijen:
 - a. De tijd van vrijblijvendheid is voorbij. Alle veehouders hebben een gedeelde verantwoordelijkheid. Dat betekent dat er verplichte mestverwerking moet komen voor bedrijven met een overschot. Er is geen plaats meer voor free riders. Het Rijk en LTO hebben een gezamenlijke verantwoordelijkheid dit te regelen;
 - b. Tevens is de effectieve mestverwerking door de genoemde installaties gediend bij meer positieve prikkels tot hergebruik van energie en grondstoffen, waaronder secundaire fosfaatgrondstoffen, voor eindgebruikers. Denk hierbij aan het toepassen van bodemverbeteraars die het jaar rond worden gebruikt op alle gronden;
 - c. Meer experimenteerruimte in de wet om onder gecontroleerde en gecertificeerde omstandigheden nieuwe technieken en innovaties toe te passen. Dit zal bijdragen aan een verdere ontwikkeling van de duurzame markt voor secundaire fosfaatgrondstoffen. Op 5% van het Nederlandse landbouwareaal zou experimenteerruimte moeten worden toegestaan.
 - d. Voor snelle realisatie van regionale mestverwerkinginitiatieven is passende regelgeving voorwaarde. Dit betekent dat lokale, regionale, landelijke en Europese overheden mee moeten werken in het kader van enerzijds vergunningverlening en anderzijds stimulerende regelgeving. Wordt aan die verwachting niet voldaan, dan wordt de realisatie van de noodzakelijke installaties ernstig bemoeilijkt;
 - e. Voor het zo optimaal mogelijk gebruiken van secundaire meststoffen is het noodzakelijk dat alleen die technieken worden toegepast waarbij de stikstoffen neerslaan en dus behouden blijven als kwalitatief goede meststof.
 - f. Volumebeperking en concentratie van mineralen uit mest is noodzakelijk waardoor een groter marktgebied kan worden gerealiseerd. Het produceren van organische mestkorrels moet plaats vinden op locaties in de nabijheid van industriële processen waar veel restwarmte beschikbaar is zodat de 'economy of scale' optimaal benut kan worden.

¹ Onbewerkt als basisbemesting met drijfmest, bewerkt als onderdeel van een derogatiepakket, of verwerkt tot kunstmestvervanger.

² Bodemverbeteraars, kunstmestvervangers, fosfaatkorrels, etc.

Royal COSUN

- Ambities (LT):
Royal COSUN heeft de ambitie tot maximale benutting te komen van biomassa, incl. de productie van energie uit laagwaardige nevenstromen. In de Royal COSUN visie dient daarbij op sectorniveau zoveel mogelijk te worden gestreefd naar het sluiten van de kringloop via hergebruik van mineralen (waaronder fosfaat) en restant organisch materiaal ten behoeve van behoud van de bodemvruchtbaarheid. Alleen door de bodemkwaliteit via kringloopsluiting te koesteren kan de biomassaproductie op duurzame wijze op een hoog peil gehouden worden.
- Doelen (2 jaar):
 - a. Bij de teelt van gewassen (productie van groene biomassa) is het steven om minder afhankelijk te worden van artificiële kunstmest en - specifiek voor fosfor - van meststoffen gemaakt uit geïmporteerd fosfaaterts;
 - b. Bij de verwerking van de biomassa dienen de vrijkomende nutriënten op een zodanige wijze beschikbaar te komen dat benutting daarvan als kunstmestvervangers – m.n. in de akkerbouw - zowel regionaal als op afstand mogelijk is. De grootste inspanning zal liggen in de twee nieuwe biomassavergistinginstallaties voor de productie van groen gas van Suiker Unie, die gebouwd worden in 2011 te Dinteloord (operationeel 2012) en in 2012 te Groningen (operationeel 2013). Het digestaat dat vrijkomt uit deze vergisters zal opgewerkt gaan worden tot een benutbare meststof / bodemverbeteraar, waar mogelijk via directe benutting in een beperkte straal rondom de installaties;
 - c. Royal COSUN wil participeren in veldonderzoek naar toepassing van biobased kunstmestvervangers in akkerbouw (bietenteelt) en gebruik van specifiek struviet als kunstmestvervanger in de akkerbouw en daarbuiten (boomteelt, meerjarige graslanden);
 - d. Het informeren over en aanmoedigen van de Nederlandse akkerbouwer over de mogelijkheden en voordelen van het hergebruik van uit biomassa verkregen mineralen ter vervanging van kunstmest.

Bij de realisatie van deze doelen zal Royal COSUN zich voornamelijk concentreren op de waterige nevenstromen uit de eigen verwerkende bedrijven (Aviko, Suiker Unie en Sensus) en op het uit biomassavergisting vrijkomende mineraalrijke digestaat. Daarbij moeten de inspanningen vooral gericht zijn op het hergebruik van het totaal aan nutriënten uit de biomassa, dus op het sluiten van de cirkel van nutriënten. In veel gevallen is separatie en verdere zuivering van individuele nutriënten (dus ook fosfor) niet in het belang van het milieu en ongewenst.
- Verwachtingen richting andere partijen:
 - a. De doelen, die een milieutechnisch fundament hebben zoals ook opgenomen in de doelomschrijving van de Rijksoverheid, moeten financieel haalbaar zijn. Gelet op de overschotsituatie in Nederland zal wellicht de business case afhankelijk blijken te zijn van overheidsingrijpen. Denkbare scenario's zouden kunnen zijn de stimulering van hergebruikmeststoffen ten opzichte van kunstmest en/of stimulering van export van mineraalrijke stromen naar deficitgebieden buiten Nederland;
 - b. In sommige gevallen zal door de overheid de regelstelling aangaande biobased kunstmestvervangende stoffen moeten worden herzien.

Unie van Waterschappen

- Ambities (LT):
De waterschappen hebben de wettelijke taak om rioolafvalwater te zuiveren ten behoeve van de zorg voor de kwaliteit van het (regionale oppervlakte) water. De waterschappen beschouwen het rioolafvalwater daarnaast steeds meer als bron van duurzame energie en waardevolle nutriënten en grondstoffen. Een van de belangrijkste nutriënten die kan worden teruggewonnen is fosfaat. De waterschappen nemen hun verantwoordelijkheid en willen een bijdrage leveren aan het sluiten van de fosfaatkringloop. Op drie schaalniveaus kan fosfaat worden teruggewonnen: op niveau van de rioolwaterzuivering, bij de eindverwerking en op decentraal niveau. Deze sporen hoeven elkaar niet in de weg te zitten en kunnen parallel worden ontwikkeld.

- Doelen (2 jaar):
 - a. De Unie van Waterschappen heeft de ambitie om uiterlijk 2015 drie tot vijf grootschalige terugwinlocaties voor fosfaat uit rioolslib te realiseren;
 - b. De Unie van Waterschappen gaat uiterlijk in 2012 in het kader van de MJA Routekaart 2030 een strategie bepalen hoe de fosfaatkringloop in de watersector verder kan worden gesloten en welke concrete tussenstappen daarin kunnen worden gezet (2015 en 2020);
 - c. De Unie van Waterschappen gaat actief de mogelijkheden verkennen om met andere sectoren de gezamenlijke doelstelling van een verduurzaming van de fosfaatkringloop te realiseren;
 - d. De Unie van Waterschappen gaat specifiek samen met LTO Nederland en met ondersteuning van het Rijk zoeken naar synergievoordelen en mogelijkheden verkennen voor een gezamenlijke terugwinning van fosfaten.
- Verwachtingen richting andere partijen:
Het opheffen van wettelijke beperkingen voor de afzet van duurzame producten uit rioolafvalwater in Nederland en Europa.

VEWIN & Reststoffenunie

- Ambities (LT):
- De drinkwatersector zet zich in voor een mooi, veilig, schoon, gezond en duurzaam beheer van het watersysteem en de waterketen. Dit vanuit de eigen verantwoordelijkheid, waarbij we onze expertise en deskundigheid inzetten om met andere partners deze ambitie te realiseren. Het sluiten van kringlopen, terugwinnen van nutriënten en inzetten van innovatieve systeeminnovaties zijn naar de mening van de drinkwaterbedrijven essentiële ontwikkelingen om dit doel te bereiken.
- Doelen (2 jaar):
 - a. De gezamenlijke drinkwaterbedrijven zetten nu, via hun 'shared service center' Reststoffenunie Waterleidingbedrijven B.V., bijna 200.000 ton reststoffen per jaar duurzaam in als grondstof voor andere afnemers. De drinkwaterbedrijven zetten hun ervaring met intensieve samenwerking en het doorvoeren van innovatie graag in om de terugwinning van fosfaat economisch rendabel(er) te maken;
 - b. Het topsectorenbeleid zet in op versnelling van technologische innovaties op het gebied van onder meer membraantechnologie. Een versnelling in het verhogen van de effectiviteit van beschikbare technieken en het verkorten van de terugverdiensijd van investeringen is nodig. Nederland kan bogen op de reputatie het beste drinkwater ter wereld te hebben. Dit dankzij structurele investeringen van de drinkwaterbedrijven in hoogwaardige kennisontwikkeling op het gebied van de bereiding, transport en distributie van drinkwater alsook op het vlak van assetmanagement. Verder bezit de Nederlandse drinkwatersector specifieke kennis op het gebied van differentiëren van de waterkwaliteit voor industrie- en proceswater, membraantechnologie, kleinschalige kringlopen en natuurlijke zuiveringsprocessen. De drinkwaterbedrijven zetten deze kennis graag in om met andere partners concrete innovatieve oplossingen te vinden in de fosfaatketen die internationaal als voorbeeld kunnen dienen.
- Verwachtingen richting andere partijen:
 - a. De water- en fosfaatketen kunnen intensiever worden geïntegreerd. Samen met andere Partijen kunnen we zoeken naar optimalisatie met ook de agro- , chemie- en energieketens. Te denken valt bijvoorbeeld aan de inzet van restwarmte uit koelwaterstromen om biomassa / mest / slib te drogen;
 - b. Het onderliggende kennisnetwerk kan verder worden versterkt (TU Delft, KWR, Deltares, STOWA en Wageningen UR). Dit in combinatie met concrete samenwerkingsverbanden voor projecten;
 - c. De drinkwatersector zoekt naar een geschikte pilotlocatie om de huidige ervaringen in de water/fosfaatketen (terugwinnen van fosfaat uit urine) in de praktijk te brengen en te combineren met andere innovaties.

INZAMELAARS & VERWERKERS

Twence Afval en Energie BV

- Ambities (LT):

Twence Afval en Energie BV heeft de ambitie om in Oost-Nederland een mestverwerkingketen op te zetten, in samenwerking met LTO-Noord en InnovatieNetwerk, om kringlopen te sluiten. Het door Twence met businesspartners ontwikkelde businessplan voor mestverwerking en bijbehorende keten is gebaseerd op optimale benutting van alle grondstoffen uit mest door mestvergisting bij de boer (incl. distributie van hieruit voortkomende energieproducten) en centrale verwerking van het overschot aan digestaat t.b.v. de afzet van mineralen / fosfaatproducten als kunstmestvervanger. Het werkgebied voor de opzet van de mestverwerkingketen is het Oosten van Nederland, in het bijzonder Twente, één van de drie mestoverschotgebieden in Nederland. Twence wil als producent van duurzame energie en van grondstoffen uit afvalstoffen een centrale regierol op zich nemen. Twence is bereid te investeren om de mestafzetketen tot stand te brengen in samenwerking met een aantal partners (waaronder Cogas, HoSt en ForFarmers, waarmee samenwerkingsovereenkomsten zijn afgesloten).
- Doelen (2 jaar):
 - a. Ontwikkelen van producten (waaronder fosfaten) uit mestverwerking die voldoen aan de eisen van de afnemers en die leiden tot valorisatie van mest;
 - b. Langlopende afspraken maken met afnemers van producten en waar mogelijk door te starten met niche markten (ook buiten de landbouwsector) met een hoge toegevoegde waarde;
 - c. Voorbereiden van de opzet van de mestverwerkingketen in het Oosten van Nederland;
 - d. Realisatie en uitbouw van de eerste onderdelen van de mestverwerkingketen in Twente;
 - e. Zelf of in samenwerking met boeren starten met de bouw van installaties voor de vergisting en bewerking van mest met het oogmerk om in 2015 één miljoen ton mest en in 2020 vijf miljoen ton mest te verwerken in het Oosten van Nederland (ruim een kwart van de huidige mestproductie).
- Verwachtingen richting andere partijen:
 - a. Bijstelling van beleid en regelgeving door de rijksoverheid zal bijdragen aan borging van aanbod van mest voor verwerking tot energie en meststoffen;
 - b. Het is behulpzaam als marktpartijen expliciet en concreet aangeven aan welke eisen de producten (zowel energiedragers als mineralen) uit de mestverwerking dienen te voldoen en tegen welke marktcondities afname van producten mogelijk is;
 - c. Marktpartijen en met name boeren en boerenorganisaties dienen met Twence afspraken te maken over de aanlevering van mest om de ontwikkeling van de mestverwerkingketen in het Oosten van Nederland te ondersteunen en toekomstbestendig te maken.

van Gansewinkel

- Ambities (LT):

Van Gansewinkel heeft de ambitie om in de fosfaatketen een belangrijke rol te gaan vervullen, niet alleen in de inzameling en het transport van fosfaat reststromen, maar ook in de valorisatie hiervan, waaronder de herwinning van grondstoffen. Van Gansewinkel ziet het maatschappelijk strategische belang van de herwinning van fosfaat en wil haar bijdrage leveren in zowel onderzoek naar economisch haalbare herwinningstechnieken, o.a. rekening houdend met de energiebalans, als de implementatie hiervan. Van Gansewinkel ziet afvalstoffen nadrukkelijk migreren naar herwinbare grondstoffen of energiebron. Daarmee past deze ambitie geheel in de bedrijfsfilosofie van van Gansewinkel.
- Doelen (2 jaar):

Van Gansewinkel draagt bij aan de realisatie van nieuwe productketens voor, in deze case, biogene en minerale materiaalstromen door:

 - a. met partners te zoeken naar mogelijkheden om de fosfaatkringloop te sluiten en eerste stappen te zetten in de realisatie hiervan; in eerste instantie gericht op reductie van de

- milieu-impact, maar vooral bedoeld om toekomstig schaarse grondstoffen, zoals in dit geval fosfaat, te kunnen herwinnen;
- b. consortia te creëren die zich verbinden aan deze nieuwe productcyclus, een en ander binnen de zogenoemde gouden driehoek van overheid, wetenschap en bedrijven, alsmede gelieerde organisaties;
- c. concrete, op nieuwe technologie gebaseerde business cases in de komende twee jaar met partners verder uit te werken, de haalbaarheid hiervan te onderzoeken en bij positieve uitkomst te realiseren.
- Verwachtingen richting andere partijen:
Omdat hier sprake is van open innovatie is een "samen-uit-samen-thuis" commitment van alle betrokken partners van groot belang.

VION Ingredients

- Ambities (LT):
VION Ingredients is één van de kernactiviteiten van VION Food Group, een internationaal opererend food bedrijf met twee kernactiviteiten, Food en Ingredients. VION Ingredients ontwikkelt, produceert en vermarkt ingrediënten van dierlijke oorsprong voor toepassingen in farmacie, food, feed, techniek en energie. Energiepark Ecoson is het jongste bedrijf van VION Ingredients. Het bedrijf bestaat sinds 2007 en richt zich op de productie van duurzame energie uit natuurlijke restproducten. Hiertoe zet het bedrijf onder andere via vergisting andere restproducten uit de voedingsmiddelenindustrie om in groene stroom voor 10.000 huishoudens op jaarbasis.
VION Ingredients heeft de ambitie om binnen haar Energiepark Ecoson een bijdrage te leveren aan het sluiten van fosfaatkringlopen door de realisatie van een productie-installatie voor biofosfaat uit dierlijke mest. Hiermee beoogt VION Ingredients bij te dragen aan de transitie van een mestoverschotprobleem naar de duurzame productie van organische meststoffen. VION Ingredients zet hiermee tevens een volgende stap in de verdere verduurzaming en economische benutting van natuurlijke reststromen.
- Doelen (2 jaar):
 - a. VION Ingredients onderzoekt op dit moment de haalbaarheid voor de realisatie van een installatie voor de productie van biofosfaat uit dierlijke mest. Deze nieuwe activiteit resulteert in de productie van groen gas en biofosfaat, een droge, fosfaatrijke meststof van natuurlijke oorsprong in korrelvorm. Door het hygiëniseren van de biofosfaat mestkorrel kan deze meststof worden geëxporteerd naar landen waar sprake is van een structureel fosfaattekort. VION Ingredients verwacht eind 2011 het onderzoek naar de haalbaarheid van dit initiatief af te ronden. De nieuwe activiteit kan dan medio 2013 operationeel zijn.
 - b. VION Ingredients wil de benodigde hoeveelheid dierlijke mest lokaal betrekken en tevens de energieproductie lokaal afzetten. VION Ingredients levert daarmee een belangrijke bijdrage aan het sluiten van de lokale energiekringloop en reduceert tevens de lokale fosfaatbelasting.
 - c. VION Ingredients beoogt met dit project bij te dragen aan de nationale kennisontwikkeling voor grootschalige en innovatieve verwerking van dierlijke mest. VION Ingredients wil daarmee een demonstratieproject zijn voor (doorontwikkeling van) andere mestverwerkinginitiatieven. VION Ingredients is daarmee bereid tot delen van kennis en ervaring vanuit het biofosfaat project als basis voor de ontwikkeling van de economische verwaarding van ingrediënten van dierlijke mest.
- Verwachtingen richting andere partijen:
VION Ingredients onderkent de volgende voorwaarden voor daadwerkelijke realisatie van deze installatie voor productie van biofosfaat:
 - a. Een constructieve en stimulerende rol van de rijksoverheid, de provinciale overheid en de lokale overheid in het traject van vergunningverlening voor de bouw en exploitatie van deze biofosfaatinstallatie;
 - b. De toekenning door de Nederlandse overheid van de (reeds aangevraagde) SDE-subsidie voor het te produceren groene gas, als bedrijfseconomische randvoorwaarde voor het (economisch) duurzaam kunnen bedrijven van deze installatie;

- c. De bereidheid van marktpartijen om te investeren in de ontwikkeling van de export- en afzetmogelijkheden van de te produceren biofosfaat;
- d. De bereidheid van de agrarische sector om zich voor langere termijn te verbinden aan de levering van de benodigde hoeveelheid dierlijke mest.

NV Slibverwerking Noord-Brabant (SNB)

- Ambities (LT):
- N.V. Slibverwerking Noord-Brabant (SNB) is een waterschapsbedrijf dat 27% van alle slib van de rioolwaterzuiveringen in Nederland verwerkt. SNB heeft de ambitie om zuiveringsslib te verwerken met een maximale terugwinning van energie en grondstoffen. De schaalgrootte van de verwerkingsinstallatie van SNB maakt grootschalige terugwinning mogelijk, waarmee een belangrijke bijdrage kan worden geleverd aan het sluiten van de fosfaatkringloop. Deze terugwinning bij de slibeindverwerking kan bijzonder goed gecombineerd worden met andere initiatieven in de totale afvalwaterketen.
- Doelen (2 jaar):
SNB heeft als doelstelling geformuleerd om uiterlijk 2015 100% van de verbrandingsas in te zetten voor de terugwinning van fosfaat. Op landelijk niveau is dit goed voor 20% van al het fosfaat dat in het rioolwater terecht komt. Als waterschapsbedrijf geeft SNB hiermee invulling aan de ambitie van de Unie van Waterschappen om uiterlijk in 2015 drie à vijf terugwinlocaties te realiseren.
- Verwachtingen richting andere partijen:
 - a. Ondersteuning vanuit de overheid voor versnellen en katalyseren van nationale procedures voor het erkennen van fosfaathoudende producten uit slib, in het bijzonder via een aparte erkenning onder Bijlage Aa van de uitvoeringsregeling Meststoffenwet en verkrijging status "einde afval";
 - b. Ondersteuning vanuit de nationale overheid bij het proces van erkenning van dergelijke producten onder de EU kunstmest directive 2003/2003;
 - c. Een proactieve overheid die acteert als katalysator bij het verkrijgen van vergunningen voor de bouw en bedrijfsvoering van een omzettingsinstallatie van as naar kunstmest;
 - d. Een overheid die in de productie van nieuwe producten uit zuiveringsslib exportkansen ziet en ondersteunt bij het vermarkten van dergelijke producten in de EU en daarbuiten in de geest van een nationale Grondstoffenrotonde.

HVC

- Ambitie.
HVC heeft de ambitie om zoveel mogelijk reststromen zodanig in te zamelen en op te werken dat deze als grondstof in de betreffende materiaalketen kunnen worden ingezet. Het uitgangspunt van HVC hierbij is dat we streven naar een zo hoog mogelijk milieurendement tegen acceptabele maatschappelijke kosten. Door HVC wordt een omvangrijk deel van het in Nederland vrijkomende zuiveringsslib in haar mono-slibverbrandingsinstallatie in Dordrecht verbrand. HVC heeft de ambitie om uit de bij dit verbrandingsproces vrijkomende assen zoveel mogelijk (85%) van het aanwezige fosfaat terug te winnen.
- Doelen (2 jaar)
 - a. We hebben helderheid over de meest geschikte techniek voor het terugwinnen van fosfaat uit de verbrandingsassen die past binnen de door HVC gehanteerde uitgangspunten;
 - b. We hebben samen met andere partijen een (investerings-)beslissing genomen om tot realisatie van een installatie voor het terugwinnen van fosfaat over te gaan.
- Verwachtingen richting andere partijen:
De overheid zorgt voor het wegnemen van belemmeringen in de toepassing van uit zuiveringsslib afkomstige fosfaten op basis van nationale en Europese wet- en regelgeving.

AFZET & EXPORTEURS

Thermphos International BV

- Ambities (LT):
Thermphos heeft de ambitie om in 2020 volledig volgens het Cradle to Cradle ® principe fosfor te gaan produceren. Als belangrijkste stap daartoe zullen in 2020 alle fosfaatgrondstoffen (600.000 ton/jaar) vervangen zijn door secundaire materialen. Daarnaast wil Thermphos haar technologie aanwenden en kennis inzetten om fosfaathergebruik in brede zin te stimuleren en ontwikkelen. De Thermphos technologie onderscheidt zich door een zeer hoge kwaliteit van de uit hernieuwbare grondstoffen gewonnen eindproducten en is hierdoor bij uitstek geschikt voor (herhaaldelijke) recycling.
- Doelen (2 jaar):
 - a. In 2012/2013 zal 15-30% van de input al aan grondstoffen uit gerecycleerd materiaal bestaan. Daartoe zullen langlopende overeenkomsten worden aangegaan met toeleveranciers.
 - b. Tevens wordt samen met ketenpartners in een aan recycling toegewijd onderzoekscentrum geïnvesteerd in R&D om zowel de secundaire grondstoffen geschikt te maken voor inzet in de Thermphos processen als om systematisch onderzoek te doen naar het in algemene zin terugbrengen van fosfaat in de kringloop.
- Verwachtingen richting andere partijen:
 - a. Om deze transitie te maken is toegang tot geschikte secundaire grondstoffen nodig. Dit vraagt om partnerschappen met heldere afspraken over kwantiteiten en kwaliteiten van de toegeleverde secundaire materialen;
 - b. Een constructieve samenwerking met en stimulerende rol van de overheid zal helpen om de transitie naar 100% input aan secundaire materialen waar te maken. Thermphos denkt hierbij aan vergunningverlening die rekening houdt met innovatieve transitieprocessen. Een verplichting tot fosfaatrecycling door de overheid – zoals nu in Duitsland wordt overwogen – kan tevens bijdragen aan de realisatie van de duurzame markt.

ICL Fertilizers Europe

- Ambities (LT):
ICL Fertilizers Europe wil haar kunstmestproductie in 2025 voor 100% baseren op secundair fosfaat. Voor 2015 is 15% haalbaar.
- Doelen (2 jaar):
ICL is voornemens een installatie te bouwen waarmee 15.000 ton secundair fosfaat kan worden ingezet en in de toekomst kan worden uitgebreid naar 150.000 ton fosfaat. Tevens voert ICL proefnemingen uit om de toepasbaarheid van secundair fosfaat te vergroten, waardoor het gebruik van deze stromen voor meer (kunstmest)toepassingen mogelijk wordt.
- Verwachtingen richting andere partijen:
 - a. ICL verwacht van de overheid de garantie, dat de wetgeving geen belemmeringen opwerpt voor de opwerking van secundair fosfaat, wel dient de overheid (EU) landbouwkundige eisen vast te stellen voor de inzet van secundair fosfaat als meststof in de landbouw.
 - b. Het rijk moet bevorderen dat de procedure van benodigde vergunningverlening voor de installatie zo snel mogelijk wordt doorlopen.
 - c. Vergunningverleners op centraal en decentraal niveau dienen scherp geïnstrueerd te worden over wat al dan niet mag worden toegestaan. Vergunningverleners zijn nu nog veelal te voorzichtig in de afgifte van vergunningen voor innovatieve installaties. De rijksoverheid moet in de communicatie met de vergunningverleners investeren om te voorkomen dat op onjuiste gronden vergunningaanvragen worden afgewezen.
 - d. Kwantiteit, kwaliteit, opslag (gesloten systeem) en transport van aangeleverde secundaire fosfaatgrondstoffen moeten aan door ICL gestelde minimumvereisten voldoen, waardoor de leveringszekerheid is gegarandeerd.

KENNISINSTELLINGEN

Wageningen UR (University & Research centre)

- Ambities (LT):

Wageningen UR heeft veel expertise op het terrein van mineralenkringlopen en wordt in de wereld gezien als een gezaghebbend kennisinstituut als het gaat om het sluiten van de kringlopen op verschillende schaalniveaus. Wageningen UR biedt hiermee een brede kennis- en onderzoeksbasis voor de transitie naar een duurzame leefomgeving. Het efficiënt (her)gebruiken van schaarse grondstoffen zoals fosfaat is cruciaal voor het oplossen van de problematiek van fosfaatschaarste. Dit dient mede gezien te worden in het licht van andere vraagstukken die op ons afkomen zoals voedselzekerheid voor een groeiende wereldbevolking en de toenemende behoefte aan grondstoffen voor de biobased economy. Wageningen UR kan de kennis die in binnen- en buitenland beschikbaar is, vertalen naar perspectievolle oplossingsrichtingen voor duurzaam fosfaatgebruik in Nederland en elders in de wereld. Wageningen UR heeft de ambitie om deze expertise verder uit te bouwen en wereldwijd als het nummer 1 kennisinstituut op het gebied van duurzaamheid rondom mineralenkringlopen uit te groeien. Hierbinnen wordt het sluiten van de fosfaatkringlopen één van de speerpunten van het werk van Wageningen UR.
- Doelen (2 jaar):
 - a. Wageningen UR wil bijdragen aan de versnelling van de technologieontwikkeling op het terrein van de verwerking van fosfaatreststromen tot nuttige producten (kostenreductie, rendementsverhoging, kwaliteitsverbetering) en zal hier in zijn onderzoeksprogramma's – die mede met de rijksoverheid worden afgestemd – zo veel mogelijk verder vorm aan geven en AIO's hiervoor rekruteren. Omdat de landbouw wereldwijd jaarlijks 80% van de ruwfosfaat productie die gewonnen wordt, consumeert, richt het fundamenteel, strategisch en toegepast onderzoek zich in belangrijke mate op vermindering van het gebruik van fosfaat in veevoer en kunstmest, onderzoek op het gebied van bioraffinage teneinde tal van (schaarse en dure) grondstoffen beter te benutten en onderzoek naar een betere benutting van de waarde van dierlijke mest als energie-, stikstof- en fosfaatbron voor talrijke toepassingen. De onderzoeksprogramma's vormen zo mogelijk input voor de innovatiecontracten Agro & Food, Water en Chemie in het kader van de topsectorenaanpak van het kabinet.
 - b. Wageningen UR wil bijdragen aan duurzame ontwikkeling door de kennis op het gebied van “plant, animal, agrofood technology, environmental and social economical sciences” te delen met de Partijen, opdat deze kennis optimaal kan worden gebruikt in de keten.
 - c. Wageningen UR wil bijdragen aan de kennisverspreiding, mede door netwerkvorming, ook met kennisinstellingen in landen waar fosfaatschaarste heerst en mede daardoor voedselschaarste een nijpend probleem is of wordt. Wageningen UR zal zich inzetten om actief die verbinding in de komende periode helpen te versterken.
- Verwachtingen richting andere partijen:
 - a. Wageningen UR wil graag samenwerken met de andere Partijen maar ook met andere onderzoeksinstellingen, bedrijven en organisaties in binnen- en buitenland om nationale en ‘global’ partnerships te vormen.
 - b. Het zou goed zijn als de onderzoeksprogramma's integraal onderdeel gaan uitmaken van de innovatiecontracten van de genoemde topsectoren, waardoor de financiering ervan gewaarborgd is.

Deltares

- Ambities (LT):

Deltares ontwikkelt kennis en innovatieve kosteneffectieve oplossingen die een duurzaam gebruik van water-, bodem- en ecosystemen mogelijk maken, die zorgen voor hun chemische en ecologische gezondheid en die ecosysteemdiensten optimaal benutten én behouden. Er is wereldwijd veel, maar gefragmenteerde, kennis over chemische en ecologische processen in water en ondergrond. Deltares focust op het integreren van deze systeemkennis “van perceel naar zee” en op het ontwikkelen van innovatieve oplossingen in het systeem. Bij die innovatieve oplossingen horen ook eco-innovaties: oplossingen vanuit de combinatie van

systeemkennis en technologieontwikkeling. Ook innovaties in het systeem om fosfaat uit water en bodem te verwijderen en te hergebruiken, behoren tot deze eco-innovaties.

Deltares heeft de ambitie om de synergie te bevorderen tussen waterkwaliteitsbeheer en het sluiten van de fosfaatkringloop in (m.n.) Nederland.

- Doelen (2 jaar):
 - a. Deltares ondersteunt AIO-projecten over de fosfaatkringloop in het watersysteem en innovatieve maatregelen om fosfaat uit het watersysteem te verwijderen en terug te winnen;
 - b. Deltares streeft er naar om een onderzoeksprogramma rondom fosfaat gefinancierd te krijgen bij bijvoorbeeld STW;
 - c. Deltares ondersteunt de Rijksoverheid en de Unie van Waterschappen in het zoeken van optimale oplossingen voor waterbeheer en terugwinnen van fosfaat.
- Verwachtingen richting andere partijen:
 - a. Waterbeheerders staan open voor de doelstelling om beleidsontwikkeling m.b.t. de Kaderrichtlijn Water, de Kaderrichtlijn Marien, de Nitraatrichtlijn en de grondstoffenpolitiek te integreren;
 - b. Andere organisaties werken samen met Deltares om een onderzoeksprogramma rondom fosfaatkringlopen en –schaarste te realiseren.

Nutriënten Management Instituut (NMI)

- Ambities (LT):
- Het onderzoeks- en adviesbureau NMI wil het duurzaam gebruik van nutriënten op verschillende schaalniveaus bevorderen. Om verliezen van fosfaat uit de kringloop zoveel mogelijk te voorkomen is het nodig dat er maximaal wordt ingezet op hergebruik van fosfaat uit rest- en afvalstromen. Het op deze wijze geproduceerde secundaire fosfaat dient te voldoen aan landbouwkundige en milieukundige eisen. Pas dan kan het als meststof ingezet worden. Dit maakt een doelmatig gebruik in de landbouw mogelijk en waarborgt de veilige en duurzame productie van voedsel voor huidige en toekomstige generaties. Via onderzoek en advies wil NMI bijdragen aan het realiseren van deze ambitie.

Doelen (2 jaar):

- a. NMI zal een expertisecentrum oprichten voor de toepassing van reststoffen of producten daaruit als meststof. Via het expertisecentrum wordt kennis ontsloten over:
 - wet- en regelgeving over de toelating van reststoffen of producten daaruit als meststof,
 - actuele en vereiste landbouwkundige waarde van reststoffen of producten daaruit als meststof,
 - actuele en toekomstige marktontwikkelingen voor producten uit rest- of afvalstoffen als meststof in het binnen- en buitenland,
 - inpassing van producten uit rest- of afvalstromen als meststof binnen duurzame landbouwpraktijk.
- b. NMI zal meer kennis genereren over de landbouwkundige en milieukundige eigenschappen van diverse secundaire fosfaatmeststoffen die nu en/of in de toekomst worden geproduceerd.
- c. NMI zal bijdragen aan het verhogen van bewustwording bij potentiële producenten en gebruikers van secundaire fosfaatmeststoffen ten aanzien van een doelmatig gebruik van fosfaat in de Nederlandse landbouw en knelpunten in de huidige wet- en regelgeving en oplossingen daarvoor aandragen.
- d. NMI identificeert en benoemt knelpunten in de huidige wet- en regelgeving en draagt oplossingen aan.

OVERHEID

Rijksoverheid

- Ambities (LT):
- De rijksoverheid heeft vanuit ecologisch, economisch en geopolitiek oogpunt er belang bij dat de fosfaatkringloop zo spoedig mogelijk sluit en wil ondersteunen dat de markt voor secundaire fosfaatgrondstoffen ontstaat en kan worden uitgebreid naar andere landen binnen Europa en de rest van de wereld, waarmee concreet invulling wordt gegeven aan de politieke ambitie om grondstoffenrotondes te creëren.
- Doelen (2 jaar):
 - a. De nationale afval- en meststoffenwetgeving en de hieraan gerelateerde EU-regelgeving worden vanuit de kringloopgedachte (cradle-to-cradle) doorgelicht op mogelijkheden om onnodige belemmeringen weg te nemen. Daarbij worden de risico's van verontreinigende stoffen in secundair fosfaat en die in kunstmest integraal gezien. De ministeries van EL&I en I&M nemen deze doorlichting mee in het traject van deregulering dat is ingezet op basis van het regeerakkoord. Hierover wordt de Kamer zo mogelijk medio 2012 geïnformeerd. Daarbij zullen dan noodzakelijke aanpassingen benoemd worden om die aanpassingen³ zo spoedig mogelijk in procedure te brengen, voor zover zij niet stuiten op Europese regelgeving, wereldhandelsafspraken of niet in het belang zijn van het milieu of de volksgezondheid. Ook wordt in dat kader gekeken in hoeverre meer gedaan kan worden met output regulering ipv via inputregulering en technologie (bv. rond struviet). Tevens wordt stilgestaan bij de wijze waarop in Duitsland hier sinds kort mee wordt omgegaan.
 - b. De ministeries van EL&I en I&M zetten parallel aan het doorlichtingstraject het overleg met de Europese Commissie en gelijkgezinde lidstaten voort om te bezien hoe de gewenste duurzame markt ingebed kan worden in heldere EU-regelgeving.
 - c. Voor meer experimenteerruimte en wijziging van omgevingsvergunningen kan vaker dan men denkt de versnelde vergunning aanvraagprocedure worden gelopen. De rijksoverheid beziet binnen 3 maanden op welke manier de huidige mogelijkheden beter benut kunnen worden (bv. voorlichting/Q&A's voor vergunningverleners) en of regelgeving in dat kader moet worden aangepast en zo ja, hoe. Dit laatste kan dan worden meegenomen in de lopende dereguleringstrajecten.
 - d. RWS zal terugwinning van fosfaat faciliteren en stimuleren door:
 - vanaf 2012 op eigen areaal experimenteerruimte en ondersteuning te bieden aan partijen die innovatieve technieken hebben ontwikkeld voor terugwinning van fosfaat vanuit eigen (rest)stromen (biomassa, waterbodems, oppervlaktewater) en deze willen testen;
 - het terugbrengen van fosfaat vanuit bovengenoemde stromen in de fosfaatketen te waarderen in gunningcriteria ten behoeve van (innovatiegerichte) duurzame aanbesteding;
 - zo spoedig als mogelijk geen fosfaathoudende materialen voor laagwaardige toepassingen meer toestaan;
 - samen met de Unie van Waterschappen en VEWIN te zoeken naar optimale oplossingen vanuit het waterbeheer (synergie fosfaatterugwinning en waterkwaliteitverbetering).
 - e. De rijksoverheid zal de topsectoren agro, tuinbouw, water en chemie op het belang wijzen van valoriserend onderzoek rond fosfaat (zowel ten aanzien van technologische mogelijkheden als ten aanzien van marktcreatie en governance). Dit onderzoek kan er immers toe bijdragen dat de duurzame markt voor secundair fosfaat tot wasdom komt en past geheel in de filosofie van de topsectoren.
 - f. De ministeries van I&M en EL&I betrekken het ministerie van Buitenlandse Zaken en internationale VN-organisaties en NGO's in het kader van internationale handel en ontwikkelingssamenwerking om te bevorderen dat een duurzame markt voor secundaire fosfaatgrondstoffen kan ontstaan, niet alleen hier, maar ook in het buitenland.

³ Kan ook lagere regelgeving betreffen.

- Verwachtingen richting andere partijen:
 - a. De marktpartijen moeten concrete en gerichte input leveren voor het doorlichtingtraject en concrete cases die aanleiding geven voor actie richting decentrale vergunningverleners.
 - b. De andere Partijen moeten gelijktijdig hun concrete voornemens in actie omzetten.
 - c. De marktpartijen en kennisinstellingen dienen hun kennisbehoefte respectievelijk onderzoeksmogelijkheden binnen 3 maanden te expliciteren, zodat deze kunnen worden meegenomen in de innovatiecontracten van de topsectoren.

PLATFORMS/NETWERKEN/NGO'S

Biorenewables Business Platform (BBP)

- **Ambitie (LT):**
Als BBP zetten we ons in voor de duurzame ontwikkeling van een Biobased Economy in Nederland vanuit een businessperspectief. Intersectorale samenwerking is hierbij essentieel. Het BBP vervult daarom een schakelfunctie: het platform heeft enerzijds kennis van bedrijven en van wat er speelt in de markt en opereert anderzijds in de context van het overheidsprogramma Biobased Economy. Het BBP heeft daarmee de mogelijkheid partijen te verbinden en zo bruggen te slaan tussen verschillende sectoren. Dat gaan we ook doen in het kader van het ketenakkoord fosfaat.
- **Doelen (2 jaar):**
 - a. Het BBP heeft sleutelspelers uit de groengassector en de fosfaatsector bij elkaar gebracht en geïnspireerd om concrete projecten op te pakken die bijdragen aan het sluiten van de fosfaatkringloop.
 - b. Het BBP heeft bijgedragen aan het vergroten van het draagvlak voor het optimaal inzetten van mest- en reststoffen.
 - c. Het BBP heeft barrières gesignaleerd voor het tot stand komen van een goed lopende fosfaatkringloop en onder de aandacht gebracht bij betrokken instanties.
- **Verwachtingen richting andere partijen:**
Het BBP is een initiator en facilitator van intersectorale samenwerking en kan partijen ondersteunen bij het realiseren van projecten.

InnovatieNetwerk

Ambities (LT)

Vanuit de ambitie van InnovatieNetwerk om te komen tot doorbraken in hardnekkige dossiers werken we aan het ontwikkelen van afzetmarkten voor grondstoffen uit mest. Mest wordt dan een samenstel van waardevolle grondstoffen in plaats van een afvalstof. We leggen daarbij de verbinding tussen het mestdossier en de biobased economy. Op basis van de analyse van de kansen van mestproducten in verschillende grondstoffenmarkten hebben we in het rapport "Markt voor mest" (2011) verschillende acties geagendeerd bij onze netwerkpartners.

Doelen (2 jaar):

- d. Het samen met bedrijven opzetten van tenminste twee vraaggestuurde ketens die uitzicht bieden op het genereren van waarde uit mest, zodat mest voor de veehouderij geen geldverslindende afvalstof meer is, maar een additionele inkomstenbron.
- e. Het ontwikkelen van voorstellen voor het genereren van market pull in plaats van market push voor grondstoffen uit mest (waaronder fosfaat, maar ook biogas, nitraat).
- f. Het identificeren van barrières in regelgeving voor het gebruik van grondstoffen uit mest en het komen tot concrete voorstellen om deze weg te halen en nieuwe businessmogelijkheden te creëren, in het bijzonder voor professionele verwerkers.
- g. Het komen tot arrangementen voor de financiering van de procesindustrie die nodig is om mest te raffineren in een cascade waarbij middels verschillende verwerkingstappen de onderscheiden grondstoffen gewonnen worden.
- h. Het oprichten van een branche-instituut voor hergebruik van grondstoffen uit mest, waarin afnemers en aanbieders zijn verenigd. Doel van het instituut is het realiseren van een maximaal hergebruik van nuttige grondstoffen uit mest binnen en buiten de landbouw in vraaggestuurde ketens;
- i. Het opzetten van een publiekprivaat innovatieprogramma, gericht op praktische oplossingen voor vraagstukken die spelen bij de ontwikkeling van waardeketens voor grondstoffen uit mest.

Verwachtingen richting andere partijen:

InnovatieNetwerk initieert nieuwe verbindingen tussen partijen uit verschillende maatschappelijke sectoren om zo innovatieve oplossingen te realiseren. De transitie van mest van afvalstof naar grondstof is een systeeminnovatie die alleen tot stand kan komen wanneer zowel bedrijven, overheden, maatschappelijke organisaties als kennisinstellingen, elk vanuit hun eigen rol, hieraan meewerken.

WASTE & Aqua for All

- Ambities (LT):
WASTE en Aqua for All committeren zich aan het leveren van een bijdrage aan het sluiten van de fosfaatketen wereldwijd en onderschrijven de noodzaak dat op internationale fora en discussies over landbouw, water, sanitatieverbetering en voedselzekerheid het bewustzijn over fosfaatschaarste en afhankelijkheid leidend moet worden in (investerings-)beslissingen in deze sectoren. Het is onze ambitie bij te dragen aan de totstandkoming van een onafhankelijk internationaal agentschap ter voorbereiding en bewaking van conventies m.b.t. nutriënt management. Tevens zullen wij ons inzetten voor een internationale samenwerking tussen verschillende sectoren ten behoeve van een meer duurzaam gebruik van fosfaat, binnen bestaande internationale organisaties fosfaatschaarste als thema op de agenda zetten, en de Nederlandse samenleving bewust maken van de huidige mondiale schaarste aan nutriënten, die de kansen op een eerlijke verdeling van middelen en bescherming van natuurlijke hulpbronnen in de weg staat.
- Doelen (2 jaar):
 - a. Het koppelen van fosfaatschaarste aan gerelateerde onderwerpen van de milieuorganisaties.
 - b. Bevorderen van samenwerking tussen Nederlandse initiatieven t.b.v. de aanpak van fosfaatschaarste in ontwikkelingslanden;
 - c. Het toegankelijk maken van Nederlandse expertise over duurzaam fosfaatbeheer voor partijen in ontwikkelingslanden, en vice versa;
 - d. Het opzetten van gemeenschappelijke projecten van Nederlandse partijen en die in ontwikkelingslanden waarmee wij bijdragen aan een schonere leefomgeving en toegang tot schoon drinkwater en sanitatie voor iedereen.
 - e. Bijdragen aan verdere beleidsontwikkeling rond fosfaatschaarste binnen de FAO, en het mobiliseren van IFAD fondsen voor initiatieven t.b.v. duurzaam fosfaatbeheer.
 - f. Het ondersteunen en initiëren van toegepast onderzoek t.b.v. fosfaat management.
 - g. Inbedding van een duurzame aanpak t.b.v. nutriënten kringloopsluiting in het ontwerp en de uitvoering van sanitatie projecten.
- Verwachting richting andere partijen:
 - a. Het uitdragen van het belang en de urgentie van mondiaal en nationaal fosfaat kringloopbeheer d.m.v. het ambassade beleid m.b.t. economische en ontwikkelingskerngebieden.
 - b. Bereidheid van Nederlandse partijen de fosfaatschaarste te zien als meer dan een economische kans en te delen op basis van de noodzaak van een rechtvaardige verdeling van kennis en kansen in de wereld.

Nutrient Platform

- Ambities (LT):
Het Nutrient Platform heeft de ambitie om met de leden en overheidspartijen een verbindende en katalyserende rol te spelen bij het sluiten van de fosfaatkringloop en een duurzaam gebruik van alle nutriënten in de keten te bevorderen. In het licht van deze overeenkomst wil het Nutrient Platform een onafhankelijke voortgangsbewakende rol spelen. Het platform ontwikkelt daartoe een netwerk van samenwerkende partijen uit de verschillende relevante sectoren in de nutriëntenketen (bedrijven, kennisinstellingen, overheden en maatschappelijke organisaties) die gestimuleerd worden om concreet met elkaar samen te werken om de fosfaatketen (en die van andere nutriënten) te sluiten.

- Doelen (2 jaar):
 - a. Een gecoördineerde gezamenlijke agenda voor verduurzaming van het nutriëntenbeleid die de individuele partijen helpt hun doelen te bereiken;
 - b. Het Nutrient Platform zal zich hebben bewezen als een onafhankelijk duurzaam netwerk van actieve partijen in de keten die elkaar op constructieve en slimme wijze weten te vinden en verrijken. Het Nutrient Platform functioneert als platform voor partijen uit verschillende sectoren en als betrouwbare liaison voor de overheid om partijen uit de gehele keten te mobiliseren.
 - c. Het platform heeft bijgedragen aan de totstandkoming van minimaal 5 gezamenlijke (sectoroverstijgende) businesscases tussen partijen uit de keten;
 - d. Duurzaam nutriëntengebruik is op de kaart gezet en gehouden, zowel op nationaal als Europees en mondiaal niveau.
- Verwachtingen richting andere partijen:

Het Nutrient Platform blijft in staat als onafhankelijk, gezaghebbend en legitiem netwerk te opereren en wordt hierin voldoende ondersteund door de betrokken partijen.